

УДК 37.013.42

Богдан Семчук

ВПЛИВ МЕДІАІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті розкрита проблема впливу медіаінформації на соціалізацію дітей дошкільного віку. Проаналізовано сучасні погляди науковців щодо специфіки сприйняття дітьми екранних образів, трансформацію дитячої картини світу. Обґрунтовано роль мезофакторів у процесі соціалізації дітей дошкільного віку. Дається ретроспективний аналіз поглядів науковців з означеної проблеми. Розкрито соціалізаційні можливості мас-медіа та аспекти особистісних якостей молодого покоління, які формуються під медіа-впливом. Виокремлено артикульовані проблеми перебування дітей за комп'ютером.

Ключові слова: соціалізація, медіа технології, дитина дошкільного віку, медіа-вплив, віртуальна реальність.

В статье раскрыта проблема влияния медиаинформации на социализацию детей дошкольного возраста. Проанализированы современные взгляды ученых о специфике восприятия детьми экранных образов, трансформацию детской картины мира. Обоснована роль мезофакторов в процессе социализации детей дошкольного возраста. Дается ретроспективный анализ взглядов ученых из обозначенной проблемы. Раскрыты социализационные возможности масс-медиа и аспекты личностных качеств молодого поколения, что формируются под медиа-воздействием. Выделены артикулированные проблемы пребывания детей за компьютером.

Ключевые слова: социализация, медиа технологии, ребёнок дошкольного возраста, медиа-влияние, виртуальная реальность.

The article reveals the problem of the influence of media information on the socialization of pre-school children. The modern views of scientists on the specifics of children's perception of screen images, transformation of the children's picture of the world are analyzed. The role of mesofactors in the process of socialization of children of preschool age is substantiated. A retrospective analysis of the scientists' attitudes about this problem is given. The socialization possibilities of the mass media and aspects of the personal qualities of the younger generation, which are formed under the influence of media, are revealed. The articulated problems of children's stay at the computer are singled out. An analysis of theoretical views of scientists on the problem of interaction between preschool age children and the media space is carried out and the main functions of media tools are revealed.

Key words: *socialization, media technologies, pre-school child, media influence, virtual reality.*

Сучасна культурна реальність в Україні характеризується зростанням впливу сучасних медіатехнологій та супроводжується поширенням масової культури невисокого і зовсім низького рівня, масовізацією свідомості дітей, поширенням гірших зразків західної культури, що веде до зміни соціалізуючого процесу та пониження рівня соціального становлення дітей дошкільного віку.

Соціалізація – це процес входження індивіда в соціальне середовище, оволодіння навичками практичної та теоретичної діяльності. Перетворення реально існуючих відносин в якості особистості. Цей процес передбачає як цілеспрямований вплив на особистість у процесі виховання, так і стихійний вплив різних умов і обставин життя на формування особистості. Психосоціальна система «соціум – особистість» поступово набула принципово нової структури і якості. В неї активно включився такий впливовий посередник як ІКТ, і відтепер діада «соціум – особистість» виглядає як тріада «соціум – мас-медіа – особистість». [5, с. 6].

В реаліях сьогодення, на теоретико-методичному рівні інтенсивно досліджуються проблеми оновлення змісту освіти, створення належних умов для формування особистості дитини дошкільного віку, оптимального її розвитку й виховання. Помітний доробок у галузі аналізу соціально-психологічних та педагогічних аспектів цієї проблеми належить таким дослідникам, як Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, В. Болгаріна, В. Кремень, І. Зверева, В. Іванов А. Капська, Л. Коваль, В. Кузь, О. Кононко, Н. Лавриченко, В. Оржеховська, І. Рогальська-Яблонська, Т. Поніманська, Р. Пріма, О. Савченко, І. Фельдштейн.

В реаліях сьогодення вкрай важливо, з одного боку, щоб діти дошкільного віку під час освоєння медіа технологій отримали глибокі знання, стали всебічно розвиненими особистостями. З іншого, постала нагальна проблема педагогічного, психологічного, культурологічного захисту дітей дошкільного віку від надлишкових, деструктивного та руйнівного медіавпливу.

Саме тому останнім часом багато вчених – соціологів, культурологів, педагогів, психологів, медичних працівників – цікавляться цією проблемою та аналізують вплив комп'ютерних технологій на світосприйняття дітей дошкільного віку.

Психолого-педагогічна наука б'є на сполох, усвідомлюючи ті жахливі, непередбачувані наслідки у вигляді негативного трансформування свідомості, травмування психіки, які може дати така інформація дитині-дошкільнику, свідомість якої формується [1, с. 2].

Мета статті зумовлюється потребою в обґрунтуванні ролі мезофакторів у процесі соціалізації дітей дошкільного віку загалом та

впливу медіаінформації на цей процес зокрема.

Перш ніж перейти до аналізу теоретичних поглядів щодо проблеми взаємодії дітей дошкільного віку із медіа-простором, розкриємо основні функції медіа-засобів:

- релаксаційна (відпочинок із медіа-засобами);
- компенсаторна (медіа створюють можливість компенсації дефіциту спілкування);
- просвітня (джерело інформації та просвіти);
- світоглядна (засвоєння широкого спектру соціальних норм і формування ціннісних орієнтацій особистості).

Зарубіжні дослідники мають власне розуміння однозначної дефініції мультимедіа. Так, на думку Д. Гаєскі, мультимедіа – це такі інтерактивні комунікаційні системи, що запускаються комп'ютером і здатні створювати, зберігати, передавати і відтворювати відео- (текстову, графічну) та аудіо інформацію.

Р. Гуревич дає таке трактування цього терміна: «Мультимедіа є новою інформаційною технологією, тобто сукупністю прийомів, методів, способів продукування, обробки, зберігання, передавання аудіовізуальної інформації, заснованої на використанні компакт-дисків».

Аналіз нових наукових джерел з проблеми медіа-впливу на дітей дошкільного віку, дозволив нам виділити психологічні закономірності та особливості формування дитячої свідомості:

- гострий сюжет викликає й підтримує увагу та зацікавленість дітей;
- підвищена увага до перегляду коротких сюжетних роликів;
- можливість залучення дитини до участі в процесі перегляду реклами;
- захоплення дитини рекламним сюжетом базується на психологічних механізмах;
- легкість запам'ятовування короткого, цікавого та близького дитині сюжету;
- можливість формування в дитинстві етичних та моральних норм, цінностей за допомогою цікавого та доступного дитині сюжету.

Комп'ютери та їх програмне забезпечення, відео, кіно, друковані видання надали людству величезні можливості для отримання різнобічної інформації в найкоротші строки. Винахід комп'ютера знаменував собою перехід людства від моделювання і посилення фізичних можливостей і функцій людини до моделювання і посилення її інтелектуальних можливостей [2, с. 290].

Є. Машбиць зауважує, що робота дитини з комп'ютером – це специфічна форма спілкування «особистість – комп'ютер», у межах якого формується інтелект дитини, тому всі навчально-розвивальні комп'ютерні програми повинні задовольняти основні психолого-педагогічні вимоги, які

ставляться до організації процесу спілкування та діалогу: доброзичливість, об'єктивність, дотримання соціальної дистанції, педагогічна спрямованість на досягнення загальних цілей навчально-виховного процесу. Науковець виділяє три рівні педагогічного діалогу в контексті медіа-впливу на особистість: фактичний (псеводіалог), у якому відповідь будується на основі формального перетворення повідомлення; «діловий», якому притаманна спрямованість на розв'язання поставлених завдань без урахування цілей навчання; «педагогічний», який будується на основі моделі суб'єкта навчання. У зв'язку з цим виникають питання, які необхідно розв'язувати: розуміння та інтерпретація відповідей дітей; фіксація та встановлення причини труднощів, визначення необхідної допомоги для їх подолання; фіксація терміну виконання завдання; надійність навчальної програми; зведення до мінімуму зусиль дитини з уведенням відповідей; розміщення і кількість інформації на екрані монітора; темп її зміни; урахування психологічних особливостей сприйняття кольору під час підбору гама графічних зображень; визначення ступеня узагальнення, абстрактності, співвідношення ілюстративного і теоретичного матеріалу та ін.

Створена Інтернет-ресурсами віртуальна реальність (медіа реальність) є цілком конкурентоспроможною альтернативною дійсності, і разом вона утворює середовище існування сучасної дитини (медіасередовище). Сучасний медіа-простір став не лише середовищем інформаційного обміну, а й середовищем, де здійснюється соціальна комунікація, обмін поглядами й почуттями тощо [5, с. 6].

В сучасних наукових джерелах широко висвітлюються переваги поширення медіатехнологій – віртуальна освіта, мобільні телефони-радіоприймачі, Інтернет-аукціони, нові субкультури, що виникли в Мережі Інтернет. Водночас широко обговорюються й негативні наслідки розвитку Мережі Інтернет: страхи перед інформаційною війною, втрата державного суверенітету, засилля порнографії та її згубна дія на розум і почуття юних відвідувачів Мережі Інтернет; страшні історії про захоплення найбільших банків, всебічну поінформованість терористів у справах своїх майбутніх жертв [3, с. 10].

На сьогоднішній день медіа технології стали не тільки головною рушійною силою прогресу, засобом спілкування світового масштабу а й потенційним джерелом насилля та агресії. Жорстока і агресивна поведінка – це одна із найактуальніших проблем, що пов'язана із взаємодією дітей дошкільного віку та ІКТ. Сучасні медіатехнології, в свою чергу, дуже активно пропонують все нові і нові можливості для підкріплення такого стану занепокоєння. Комп'ютерне насилля: бойовики, трилери, фільми жахів, жорстокі мультфільми – зараховуються зазвичай до окремої групи і кваліфікуються як «соціально небезпечні», бо саме вони пропагують культ насилля, жорстокості, розпусти, істотно деформують дитячу психіку.

З цього приводу С. Лемсон висловив таку переконливу думку: «діти

привчаються до думки, що страхи та насилля – це норма, побоюються стати жертвою злочинця і найменше спроможні допомогти жертві злочину. Вони зростають більш агресивними і жорстокими» [7, с. 25].

Слушною з цього приводу є думка А. Федорова, який погоджується з думкою С. Лемсона, що: «багатообразні медіа показують дітям дуже велику кількість лякливих і викликаючих страх образів, більшість із яких вони, ймовірно, ніколи б не побачили в реальному житті» [6, с. 47].

Соціалізаційні можливості мас-медіа полягають передусім в їхній здатності до поширення знань, формування способів їх сприйняття та оцінювання, утвердження того чи іншого ставлення до подій. Тобто фактично вони конструюють суб'єктивну реальність і «занурюють» у неї молоде покоління [4, с. 166].

Сучасним дошкільникам необхідна не лише ґрунтовна інформаційна підготовка. Не менш важливою є естетична готовність сприйняти, відчутти соціально-психологічну атмосферу епохи, оцінити її здобутки. В цьому вбачається розуміння необхідності створення належного базису, пов'язаного з удосконаленням культури почуттів, взаємин, потреб, без яких не можна соціалізувати особистість, здатну усвідомити цінності людського буття, красу природи, мистецтва, суспільних відносин, нарешті самої людини. Медіатехнології несуть в собі різні субкультури, що наближають до дитячої аудиторії художні цінності, сприяють розширенню галузі активного середовища, що впливає на виховання дітей дошкільного віку.

Процеси сьогоденного суспільного життя відкрили широкий доступ до надбань світової художньої культури, але водночас посилили й сферу впливу псевдомистецтва на дітей дошкільного віку. Це особливо виявляється в естрадній музиці, де не лише виникають нові стилі, спрямування, жанри, а й під тенетами шоу-бізнесу ефір заповнюють зразки низькопробної музики. Для багатьох дітей перегляд комп'ютерних передач, прослуховування музичних записів, а для когось і читання є своєрідною компенсацією дефіциту міжособистісних стосунків, засобом відволікання від проблем.

Американські вчені (Шрам, Лайл і Паркер) прийшли до висновку, що перегляд теле-, та комп'ютерних програм прискорює розвиток дитини на рік, особливо до того часу, коли вона має йти до школи. Сутність їхньої теорії полягає в тому, що молоде покоління на «екранних» зразках навчаються міркувати, отримують знання, розширюють кругозір. Робота з комп'ютером, з однієї сторони, призводить до розширення контактів, можливості обміну соціокультурними цінностями, набуття символічного досвіду, розвитку процесів навіювання. Але з другої сторони, вона може призвести до «синдрому залежності» від комп'ютерних мереж, який сприяє до звуження інтересів, відлучення від реальності, залежність від комп'ютерних ігор, соціальної ізоляції, ослаблення емоційних реакцій та багатьох негативних наслідків.

Дослідники медіапростору стверджують, що найбільш артикульованими проблемами, перебування дітей за комп'ютером, є «згорання» пізнавальних інтересів, зниження тону і якості інтелектуальної діяльності, «лінивість» психіки (уваги, пам'яті, уяви); наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв; «віртуалізація» життєвого світу дітей (руйнування соціальних зв'язків, відволікання від дитячих обов'язків в межах своєї родини, і як найважчий вияв цього – Інтернет-залежність); захоплення іграми з медіанасильством («ігроманія»); порушення соматичного і психічного здоров'я [5, с. 6].

Саме медіатехнології генерують соціальну пам'ять, надають соціального змісту подіям, що відбуваються. Справді, небезпека інформації полягає в тому, що вона впливає на соціалізацію дітей дошкільного віку безпосередньо, укорінюючись в ній як органічний елемент, здатний доповнити і навіть замінити функції відчуттів, сприйняття, уяви тощо. Тобто безконтрольний інформаційний потік може як завгодно глибоко проникати в суть дитини і деформувати її свідомість.

Отже, як бачимо, особистість дитини-дошкільника знаходиться в системі суспільних відносин, бере участь в їх творенні, тобто є уособленням суспільних відносин у окремо взятого індивіда, завдяки яким відбувається його соціалізація. Тому, з усією впевненістю ми можемо сказати, що соціальна поведінка і спілкування особистості мають бути інформаційно забезпечені. Отже, на нашу думку, медіаінформування є фактором соціалізації особистості оскільки: соціалізація є результатом орієнтаційних проявів в реаліях сьогодення, який задовольняється за рахунок засвоєння різнобічної інформації про неї; інформування є організованою формою отримання інформації від суспільства до особистості дитини; інформування є необхідністю в розвитку, існуванні, самовираженні особистості, оскільки здійснює змістовно-діяльнісний зв'язок між суспільством і особистістю дитини. Інформаційна достатність дозволяє особистості не тільки засвоювати попередній досвід, але і розвивати, коригувати; інформування стає фактором соціалізації, якщо він усвідомлюється дітьми дошкільного віку, як необхідність.

Отже, у статті розкриваються особливості медіа-впливу на дітей, проаналізовано сучасні погляди науковців щодо специфіки сприйняття дітьми екранних образів, трансформацію дитячої картини світу. Подальше дослідження планується провести у напрямі розробки й теоретичного обґрунтування інтегрованої моделі розвитку у дітей дошкільного віку культури сприйняття медіаінформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апостолова Г. В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини / Г. В. Апостолова // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9–10. – С. 1–3.

2. Багацкий В. В. Культурология: история и теория мировой культуры XX столетия / В. В. Багацкий, Л. И. Кормич // Навч. посібник. – К. : Кондор, 2004. – 304 с.
3. Бондаровська В. М. У мережі Інтернет: психологічні, етичні, культурологічні проблеми / В. М. Бондаровська, Н. І. Пов'якель // Психолог. № 25 (169). – 2005. – С. 10–15.
4. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси / Н. М. Лавриченко. – К. : ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444с.
5. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі / О. Петрунько // Педагогічна газета. – № 7 (180), липень. – 2009. – С. 3–4.
6. Федоров А. В. Школьники и компьютерные игры с «экранном насиением» / А. В. Федоров // Педагогика. – 2004. – № 6. – С. 45–49.
7. Lamson S. R. Media Violence Has Increased the Murder Rate / S. R. Lamson // C. Wekesser (ed.), Violence in the Media. San Diego. 1995. – P. 25.